

SNG NOVA GORICA - Začetek sezone z Ivanom Cankarjem

Je upor zoper oblast sploh mogoč?

NOVA GORICA – Nadčasovnost in večna aktualnost sta med izpostavljenimi vrednostmi dobrega pisatelja, ki zna uokviriti čas sedanjosti in čas prihodnosti v vizionarska spoznanja, kot da bi vedel, da so določene stvari stalnica človekove narave in se ciklično ali kar neprekinjeno kažejo v vsej svoji prazni prilehnosti. To seveda velja predvsem za pojavnosti v družbi, a nismo daleč od resnice, če rečemo, da tudi posameznik razpolaga z dobro zalogo vsakršnih grehov in grehov. Take predpostavke so najbolj pripravne za satirično pero in če ga suka mojster, kakršen je Ivan Cankar, potem so zarezji in rezi kruti, neizprosni, a resnični bolj od resnice same. Cankarjeva aktualnost ni v spominjanju njegove stoletnice smrti, marveč v njegovi umetnosti, ki ji letošnje praznovanje izkazuje posebno čast. Tak poklon so pripravili tudi v Novi Gorici z uvodno uprizoritvijo (20. 9.) sezone na odru tamkajšnjega slovenskega narodnega gledališča. Komedija (kot jo je sam pisatelj žanrsko opredelil) *Za narodov blagor* v režiji Mihe Goloba je bila kot nalašč za oživitve našega že malce otopelega zavedanja, v kakšni neverjetni praznini živimo, v kakšnem svetu, oropanim domala vseh vrednot in moralnih imperativov.

Dela skorajda nima smisla obnavljati, saj je njegova vsebina dobro znana in zagrana v številnih inačicah. Za osvežitev mogoče le to: Cankar je *Za narodov blagor* napisal med koncem junija leta 1900 in začetkom avgusta, zaradi radikalne vsebine, ki je slovenski prostor ni mogel razumeti in prenesti, je komedija doživela premiero v Pragi (1905), leto kasneje (1906) pa končno še v Ljubljani. Odzivi so si bili močno nasprotujoči, kot se za kompleksne in brezkompromisne vsebine spodobi, saj se mnogi vršički do-

tikajo predvsem političnih oblastnikov, ki se satire bojijo kot hudič žegnane vode in bi jo najraje prepovedali, resnico, tako takrat, kot danes v zamejstvu, Sloveniji, Evropi in svetu. Cankar namreč opisuje razdor v stranki po smrti političnega veljaka, za katerega nasledstvo se potegujeta Grozd in Gruden, ki si skušata zagotoviti kapital bogataša Gornika in privedeta politično opcijo do razkola in ločitve. V resnici pa Cankar ob tej pripoveduje veliko krutejšo zgodbo, in sicer zgodbo o zlaganem naprednjaštvu in liberalnosti, puhlem patriotičnem navdušenju in lažni morali. Nad vsem bdi kapital, njegovi moči je podrejeno vse, denar uravnava tiktakanje ure. Skratka, dovolj »večnih«

Temeljni lik novinarja Ščuke je Arna Hadžialjevič izoblikovala v vseskozi apatično odsotnost, brez uporniškega žara.

tem, ki spremljajo tudi naš vsakdan. Pa vendar izraža Vrhničan tudi upanje in vero v upor, kar pooseblja novinar Ščuka, novogoriška uprizoritev pa postavlja to pod vprašaj. Je upor danes ob zakrnelih zavestih še možen?

Režijska in dramaturška obdelava Cankarjeve komedije se v Novi Gorici dogaja v poskočnem sarkastičnem ritmu na eni strani, v resnobnih upočasnenih sekvencah na drugi, kar lomi ritem pripovednega toka in to ni vedno v prid inscenaciji. Kontrasti so močni, ponekod prehajajo v karikature, celo v komiko, gibanje je naenkrat vrtoglavo, potem umirjeno in spokojno, skratka žanrska razslojenost. Režija je s temi poudarki akcentirala

razlike med prameni čustev in etike ter pokvarjenostjo. To je svet, naš svet, ki je popolnoma izgubil kompas, ker je političnim voditeljem vodilo oblast in nič drugega in si z njo prisvajajo ljudi. Je etični upor še možen? V tem vprašanju je temeljni lik novinarja Julijana Ščuke, ki ga je Arna Hadžialjevič izoblikovala v vseskozi apatično odsotnost, brez uporniškega žara, kot da bi se sprijaznila z resignacijo služenja oblastniški moči, a se potem vendarle izoblikuje, čeprav se zdi, da ne preveč prepričano, v nekoliko bolj poudarjeno udarnost, ki pa oblasti pretirano ne vznemiri. Je res v tej poanti grozljiva usoda sodobnosti? Je upor sploh mogoč? Je le nedolžna igrice brez posledic?

Uprizoritev (foto Peter Uhan) je globalni prikaz stanja našega časa, ki ga vendarle oblikujejo posamezniki, kot sta na primer dr. Anton Grozd, deželni poslanec, ki ga je Jure Kopušar oblikoval v navzven samozavestno, vsemogočno, arogantno figuro, navznoter pa človeka z mnogimi nočnimi morami, ki pa mu jih ne ustvarjajo dvomi, marveč strah pred izgubo oblasti. Njegov politični antagonist je dr. Pavel Gruden, ki ga Žiga Udír oblikuje v breznačajnega in nesposobnega politika, zato pa vse niti vodi njegova žena Helena (Ana Facchini), stroga in zapeljiva intrigantka. Lik Aleksija Gornika, bogataša, ki ga politika skuša pridobiti na svojo stran, da bi zagotovil kapital, brez katerega ni uspeha, je dosledno oblikoval Matija Rupel. Njegova navidezna zasanjanost z obrisi čaplinovstva, ni tako naivna, kot se kaže na prvi pogled, vseh podlosti mu je dovolj, zato se elegantno umakne. Močnejše like so oblikovali še Patrizia Jurinčič Finžgar, Andrej Zalesjak, Maja Nemeč, Nejc Cijan Garlatti in Iztok Mlakar.

Marij Čuk

